

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата Милоша С. Аранђеловића

Одлуком Наставно-научног већа Факултета бр. 01-428/2-6.15 од 18.04.2016. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Милоша Аранђеловића под насловом

ДРУШТВЕНО-КУЛТУРНИ УСЛОВИ РАЗВОЈА АРХИТЕКТУРЕ ГРАЂЕВИНА ЈАВНЕ НАМЕНЕ У СЕЛИМА СРБИЈЕ У ПЕРИОДУ ОД 1946. ДО 1970. ГОДИНЕ

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидат је школске 2011/12. уписао докторске академске студије архитектуре научног карактера (основна област истраживања *архитектура и урбанизам*; ужа научна област истраживања *студије архитектуре*) на Архитектонском факултету Универзитета у Београду.

На основу члана 98. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен Факултета”, бр. 80/80, 84/10, 88/12 и 89/12-пречишћен текст), а у вези са чланом 28. Правилника о докторским студијама (“Сл. билтен АФ”, бр. 81/08) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 07.07.2014. године, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 14.07.2014. године, донело одлуку број 01-986/2-5.22. којом је образована Комисија за оцену испуњености услова кандидата Милоша Аранђеловића дипл.инж.арх – М arch. и теме докторске дисертације, под насловом „Друштвено-културни услови развоја архитектуре грађевина јавне намене у селима Србије у периоду од 1946. до 1970. године“, у саставу:

- др Владимир Мако, ментор
редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду
- др Александар Игњатовић
ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

- др Сретен Вујовић

редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду

На основу члана 30. Закона о високом образовању (“Сл. Гласник РС”, бр 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10, 93/12 и 89/2013), а у вези са чланом 100. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр. 80/80, 84/10 и 89/12), члановима 31-34. Правилника о докторским студијама Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр. 81/08) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 09. 12. 2014. године, одлука бр. 61206-5463/2-14, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној 22. 12. 2014. године, донело одлуку број 01-2454/2-4.10 да се Милошу Аранђеловићу, маг. инж. арх., одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом **„Друштвено-културни услови развоја архитектуре грађевина јавне намене у селима Србије у периоду од 1946. до 1970. године“** и да се за ментора именује проф. др Владимир Мако, редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду.

Завршену докторску дисертацију кандидат, уз сагласност ментора, предаје на Веће докторских студија 11.04.2016. године.

На основу члана 101. и члана 102. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр. 80/08, 84/10, 88/12, 89/12-пречишћен текст и 98/14), члана 37. Правилника о докторским академским студијама (“Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и Одлуке Већа докторских студија Факултета од 11. 04. 2016. године, Наставно-научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 18. 04. 2016. године, донело одлуку број 01-428/2-6.15 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Милоша Аранђеловића под насловом **„Друштвено-културни услови развоја архитектуре грађевина јавне намене у селима Србије у периоду од 1946. до 1970. године“** у саставу:

- др Владимир Мако, ментор

редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

- др Александар Игњатовић

ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

- др Сретен Вујовић

редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада научној области *Архитектура и урбанизам* и ужој научној области *Архитектонско пројектовање и савремена архитектура*, за које је Факултет матичан.

Списак радова који квалификују проф. др Владимира Макоа за ментора докторске дисертације су:

1. Mako, V.: Imagining the City Scenery: Categories of Renaissance Aesthetics and Architectural and Urban Metaphors, *-Journal for design history and design philosophy*, Vol.III, No. 4, 2008
2. Mako, V.: National and Universal Aspects in the Aesthetic Judgment of architecture: few historical examples, *-Journal for design history and design philosophy*, Vol. 2, No. 1, pp. 51-54, 2006
3. Mako, V.: Stylos and Stilus and the Japanese Understanding of Architectural Change, *-Journal for design history and design philosophy*, Vol.I, No. 1, pp. 63-67, 2004
4. Mako, V.: Symbolic Language: its role in the aesthetic approach to architecture, - *Special edition of Annals for Aesthetics, Published by the Panayotis & Effie Michelis Foundation in collaboration with the Hellenic Society for Aesthetics*, Athens, Volume 41B, 2001-2002., pp.597-609.
5. Mako, V.: Aesthetics in Architecture: Contemporary Research Issues, *-Serbian Architectural Journal*, Vol.4, No.2, pp.134-141,2012

1.3. Биографски подаци о кандидату

Милош С. Аранђеловић рођен је у Београду 21.01.1985. године. Након завршене средње Архитектонско-техничке школе у Београду 2004. године уписује Архитектонски факултет Универзитета у Београду. Дипломски рад на тему „Визиторско-енолошки центар у селу Рајац код Неготина“, под менторством доц. мр Александра Виденовића, одбранио је 2009. године са оценом 10 и стекао звање дипломирани инжењер архитектуре – M.arch.

Докторске академске студије научног карактера уписао је школске 2011/2012. године (основна област истраживања: Архитектура и урбанизам; ужа научна област истраживања: Архитектонско пројектовање и савремена архитектура). Научну област интересовања представља традиционална и архитектура у руралним подручјима. Финансиран из буџета, испите предвиђене наставним програмом полаже школске 2014. године, са просечном оценом 9,87. Наставно научно веће Архитектонског факултета у Београду, је на седници одржаној 22.12.2014. донело одлуку којом се одобрава израда докторске дисертације.

Поред научно-истраживачког, поседује искуство рада у настави као демонстратор и сарадник на основним и мастер академским студијама Архитектонског факултета Универзитета у Београду од 2009. године, у оквиру предмета на Департамента за архитектуру и архитектонске конструкције.

Ангажован је на научно-истраживачком пројекту „Истраживање и систематизација стамбене изградње у Србији у контексту глобализације и европских интеграција, у циљу унапређења квалитета и стандарда становања“ (ТР 36034), руководилац проф. др Владимир Мако, редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду, који је одобрило Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Запослен је на Архитектонском факултету у звању истраживача-приправника.

Стручно-уметничку делатност аутора карактерише рад у области архитектонско-урбанистичког пројектовања. У пракси је учествовао на изради неколико идејних и главних архитектонских пројеката различитих типова грађевинских објеката. Има положен стручни испит прописан за дипломираног инжењера архитектуре.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација кандидата Милоша Аранђеловића изложена је на 350 страна. У делу који претходи нумерисаном делу рада дати су: насловне стране на српском и енглеском језику, страна са подацима о ментору и члановима комисије, резиме на српском и енглеском језику и садржај дисертације. Основни текст дисертације дат је на 245 страна. Иза основног текста следе прилози, списак коришћене литературе и извора, биографија кандидата и изјаве. Структура докторске дисертације се састоји из три дела: Увод, приказ и интерпретација резултата истраживања и на крају закључка који сублимира правце даљег истраживања. Структура рада дефинисана је према следећем садржају:

САДРЖАЈ:

УВОД

Претходна анализа информација о предмету истраживања
Теоријски оквир истраживања
Проблем и предмет истраживања
Циљеви истраживања
Задаци истраживања
Полазне хипотезе истраживања
Научне методе истраживања
Научна оправданост дисертације и очекивани резултати истраживања

I ДЕО: УСПОСТАВЉАЊЕ ТЕОРИЈСКОГ ОКВИРА ИСТРАЖИВАЊА ПО ПИТАЊУ ОДНОСА АРХИТЕКТУРЕ И ИДЕОЛОГИЈЕ

Глава I

1. Архитектура као дискурс идеологије

- 1.1 Архитектура између идеологије и утопије
- 1.2 Архитектура као репрезент политичке идеологије
- 1.3 [Без]смисао архитектуре
- 1.4 Теоријска поставка социјалистичке идеологије
 - 1.4.1 Југословенски социјализам
 - 1.4.2 Социјалистичка схватања у домену архитектуре

- 1.5 Идеолошки оквир архитектуре у ФНРЈ 1945-1950.
 - 1.5.1 Архитектонска пракса по узору на совјетску
 - 1.5.2 Архитектура Совјетског Савеза
 - 1.5.3 Теоријски оквир југословенске архитектуре:

„Национално по форми, социјалистичко по садржини“
 - 1.5.4 Социјалистички реализам у ФНРЈ и његове одлике
 - 1.5.5 Напуштање совјетског модела у архитектури

II ДЕО: ИСТРАЖИВАЊЕ ОДНОСА ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКИХ ДЕШАВАЊА И АРХИТЕКТОНСКЕ ПРАКСЕ

Глава II

2. Утицај социјалистичког друштвено-културног преображаја на архитектонско-урбанистичку праксу у Србији после 1945. године

- 2.1 Друштвено-политички контекст Југославије
у периоду 1946-1970.
- 2.2 Планска привреда и социјалистички друштвено-културни преображај
 - 2.2.1 Први петогодишњи план развоја као одредница
социјалистичког уређења
- 2.3 Аграрна реформа и развој задругарства као основе ширења
идеолошко-политичког утицаја на селу

Глава III

3. Сеоска архитектура и друштвена пракса: између традиције и соцреализма

- 3.1 Друштвено-културни и економски преображај села
 - 3.1.1 Три етапе социјалистичког преображаја пољопривреде
 - 3.1.2 Развој задругарства и земљорадничких сеоских задруга
- 3.2 Улога стручних и техничких организација у изградњи социјализма
 - 3.2.1 Друштвени значај ДИТ-а:

Основни задаци и програм друштва
 - 3.2.2 Усаглашеност стручних организација
са принципима званичне политике
Комунистичке партије Југославије
 - 3.2.3 Идеолошко-политичка пропаганда у оквиру
техничке издавачке делатности
- 3.3 Сеоска архитектура као одраз културе агитпропа
- 3.4 Такмичење као метод успостављања социјалистичких вредности

Глава IV

4. Идеологија југословенства у архитектури старе и нове Југославије

- 4.1 Архитектура на селу и друштвено–културни контекст
- 4.2 Предратно наслеђе сеоске архитектуре и њене националне аспирације
 - 4.2.1 Планирање јавних грађевина на селу у предратној Југославији
- 4.3 Архитектонска пракса у оквиру социјалистичког преображаја села
 - 4.3.1 Планирање и изградња привредних објеката опште намене
 - 4.3.2 Планирање и изградња објеката друштвене намене на селу

Глава V

5. Анализа архитектонског приступа изградње типских објеката на селу

- 5.1 Задружни домови као тековина социјалистичке културе
 - 5.1.1 Улога задружних домова у социјалистичком преображају села
 - 5.1.2 Изградња задружних домова у прилог развоју пољопривреде
 - 5.1.3 Улога стручно-техничких организација у изградњи задружних домова
 - 5.1.4 О архитектури задружних домова
 - 5.1.5 Програм и типологија задружних домова
 - 5.1.6 Задружни домови на територији НР Србије
 - 5.1.7 Од идеје до реализације
- 5.2 Развој школства и изградња школских зграда на селу
 - 5.2.1 Друштвени значај школа у развоју сеоских насеља после рата
 - 5.2.2 Планирање и изградња основних школа на селу
 - 5.2.3 Анализа архитектонско-урбанистичких и обликовно-естетских карактеристика типских пројеката сеоских школа
- 5.3 Утицај социјалистичке праксе на формирање и уређење сеоских центара
- 5.4 Индустијски и пољопривредни објекти
 - 5.4.1 Ефекти индустријализације на селу: Сељаци индустријски радници
 - 5.4.2 Развој индустрије и увођење нове архитектонске праксе
 - 5.4.3 Погони прехранбене индустрије
 - 5.4.4 Пољопривредна архитектура
 - 5.4.5 Архитектура као одраз утилитарности

Закључци и правци даљих истраживања

Прилози

Литература

Биографија аутора

Изјава о ауторству

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Изјава о коришћењу

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Структуру рада чине увод, приказ и интерпретација резултата истраживања и закључак.

Увод садржи: уводне напомене о теми и претходну анализу информација о предмету истраживања, образложење о предмету и проблему истраживања, преглед задатака и циљева, полазне претпоставке истраживања, образложење методолошког приступа теми истраживања, научну оправданост дисертације, очекиване резултате истраживања и генералну структуру докторске дисертације.

Приказ и интерпретација резултата истраживања састоји се из два дела:

- Први део представља теоријско истраживање које се тиче односа архитектуре и идеологије (Успостављање теоријског оквира истраживања по питању односа архитектуре и идеологије)
- Други део истраживања дефинисан је као критичка анализа односа друштвено-културних околности и архитектонске праксе у Југославији (Истраживање односа друштвено-политичких дешавања и архитектонске праксе)

Први део истраживања (Успостављање теоријског оквира истраживања по питању односа архитектуре и идеологије) дефинише једна глава која је подељена на пет поглавља. У оквиру теоријског дискурса у раду је пружен увид у различите позиције које се генерално тичу идеологије и утицаја који остварује на архитектуру. Тумачење идеолошких принципа значајно је за даљу анализу значења егзистенцијалне димензије архитектуре у истраживању. Основна тема првог поглавља односи се на питање релације архитектуре и идеолошких претензија. С обзиром да је југословенска архитектура била део општег културног развоја њена подређеност општим етапама развоја југословенског друштва истиче у први план теоријски оквир истраживања. Приступање пољу политичке идеологије социјализма и филозофије марксизма представља општи увод у други део истраживања који се заснива на студији случаја конкретних објеката и провери полазних хипотеза и наведених теоријских сазнања. Друго и треће поглавље надовезују се на ову проблематику са посебним акцентом на проблем архитектуре као репрезента политичке идеологије и материјалног оквира који погодује промовисању нових културних вредности. У складу с тим, треће поглавље се односи на феномен значења у архитектури, док четврто поглавље карактерише разматрање теоријске поставке социјалистичке идеологије, са освртом на социјалистичка схватања у домену архитектуре. У овом делу рада посебна пажња је усмерена на југословенски контекст и политичка дешавања и околности које су дефинисале правац развоја југословенског социјализма. Тумачење идеолошког оквира архитектуре у Југославији представља завршни сегмент првог дела истраживања, чиме

се сумирају и проверавају теоријска начела и принципи социјалистичког развоја. Посебан акценат, у овом делу рада, стављен је на архитектуру Совјетског Савеза из разлога што је архитектура Југославије следила ток развоја по узору на совјетску. Касније измене политичких односа ФНРЈ и СССР допринеле су напуштању одређених идеја, чиме анализа ових односа представља закључни део првог дела истраживања, истражујући утицај измењених политичких односа на архитектуру.

Други део истраживања (Истраживање односа друштвено-политичких дешавања и архитектонске праксе) чини четири главе. Имајући у виду претходно формулисане теоријске поставке, у овом делу истраживања анализирани су конкретне последице социјалистичког преображаја села у Србији. **Друга глава** у суштини поставља полазне основе истраживања утицаја социјалистичког друштвено-културног препорода. Прво поглавље друге главе бави се основним политичким одредницама Комунистичке партије Југославије и има за циљ приказивање свих параметара друштвеног и културног контекста. Друго и треће поглавље представљају окосницу анализе друштвено-културних услова, бавећи се анализом развоја планске привреде и задругарства, са посебном пажњом усмереном на петогодишње планове. Треће поглавље истражује последице аграрне реформе које су од пресудног значаја за каснију анализу архитектонско-урбанистичке праксе на селу. **Трећа глава** усмерена је на проверу политичких одредница нове архитектонске праксе на селу, с циљем објективног разумевања тадашњег пројектантског приступа. У складу с тим, друго поглавље се заснива на истраживању начина и система рада струковних удружења како би се објективно сагледали узрочно-последични односи социјалистичке идеологије и архитектонско-урбанистичке праксе на селу. Треће и четврто поглавље у принципу указују на методологију настајања нове архитектонске праксе коју одликују елементи агитпропа. **Четврта глава** представља део компаративне анализе архитектонске праксе предратне и послератне Југославије. У овом делу истраживања пажња је усмерена на појединачне примере грађевина. **Пета глава** у први план истиче теоријско-практичну елаборацију израде типских објеката на селу. Овим делом истраживања посебно су обухваћени задружни домови, као прве вишенаменске грађевине на селу, зграде основних школа, пољопривредни и индустријски објекти који припадају категорији погона прехранбене индустрије.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Савременост дисертације исказује се неопходношћу преиспитивања резултата вишедеценијског социјалистичког планирања и изградње на селу. Историјско-политичка дистанца и уопште промена друштвеног уређења у том смислу омогућавају објектинији преглед и тумачење архитектонске праксе. Досадашња истраживања из предметне области нису се на овакав начин бавила наслеђем сеоске архитектуре. Анализе у оквиру друштвених односа и последица социјалистичког друштвено-економског система, углавном се нису односиле у толикој мери на планирање и уређење сеоских насеља или се нису односила уопште.

Оригиналност дисертације, из тог разлога, огледа се у методолошком приступу који превазилази оквире досадашњих, најчешће антрополошки оријентисаних, студија. Анализа архитектонске праксе са аспекта друштвено-политичких и културних дешавања омогућава, са друге стране, релевантнији преглед, тумачење и критичку

оцену постигнутих резултата социјалистичког преображаја сеоских подручја у Србији. Одређени делови предметног истраживања најчешће су у досадашњој пракси посматрани изоловано, што додатно истиче оригиналност мултидисциплинарног сублимирања у оквиру дисертације, доприносећи унапређењу знања у области теорије и праксе југословенске архитектуре.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Кандидат је у оквиру израде докторске дисертације користио обимну литературу и изворе из области архитектуре и историје, архивску грађу са посебним освртом на политичке одлуке са пленума и конгреса Комунистичке партије Југославије. Избор, обим и квалитет библиографских јединица указује на то да је кандидат упознат са теоријским истраживањима и релевантним примерима у области коју истражује, као и да на одговарајући начин користи изворе за аргументацију својих ставова. Као најзначајнији извори коришћени у истраживању издвајају се:

Архив Србије (АС), Београд, Фонд Г-134, Министарство грађевина НР Србије, *Комисија за ревизију пројеката 1947-50.* фасцикла 45, бр 1-17.

Архив Југославије (АЈ), Београд, Фонд 507, ЦК СКЈ, V конгрес КПЈ 1948., Милован Ђилас, *Извештај о агитационо – пропагандном раду ЦК КПЈ, I/V – К.2/ 5*

Архив Југославије (АЈ), Београд, Фонд 507, ЦК СКЈ, V конгрес КПЈ 1948., *Политички извештај ЦК КПЈ* (Јосип Броз Тито), I/V – К.2/1

Архив Југославије (АЈ), Београд, Фонд 507, ЦК СКЈ, Пленуми, Период између V и VI конгреса, Едвард Кардељ, *Политика КПЈ на селу*, II пленум ЦК КПЈ, 1949., II/6

Архив Југославије (АЈ), Београд, Фонд 507, Седнице Политбироа ЦК СКЈ 1945/52, III/14

Архив Југославије (АЈ), Београд, Фонд 507, ЦК СКЈ, Пленуми, Период између V и VI конгреса, Milovan Đilas, *Problemi školstva u borbi za socijalizam u našoj zemlji, Stenografske beleške*, Реферат на III пленуму ЦК КПЈ, 29-03.12. 1949. II/7

Архив Југославије (АЈ), Београд, Фонд 507, ЦК СКЈ, Пленуми, Период између V и VI конгреса, Борис Кидрич, *Горућа питања наше привредне политике*, реферат на II пленуму ЦК КПЈ, 1949, II/6

Althusser, Louis, " Ideology and Ideological State Apparatuses (Notes towards an Investigation)." in *Mapping Ideology*, (ed.) Slavoj Žižek, (London, New York: Verso, 2012), 100-141.

Bajlon, Mate. *Školske zgrade* .Beograd: Građevinska knjiga, 1958.

Божић, Владимир, Сима Ћирковић, Милорад Екмечић, Владимир Дедијер. *Историја Југославије*. Београд: Просвета, 1972.

Вукосављевић, Сретен. *Историја сељачког друштва - Социологија становања*, Београд: Службени гласник, 2012.

Vujović, Sreten. *Ljudi i gradovi*. Beograd: Filozofski fakultet, Budva: Mediteran, 1990.

Гудац-Додић, Вера. *Аграрна политика ФНРЈ и сељаштво у Србију 1949-1953*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства : Институт за политичке студије, 1999.

Gudac, Vera. „Politika Komunističke partije Jugoslavije 1945- 1953. godine kao faktor blokiranja modernizacijskih procesa na selu“, *Srbija u modernizacijskim procesima 20 veka*, 151-159. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 1994.

Дамјановић, Војислав . *Индустријски комплекси и зграде*. Београд: Грађевинска књига, 1990.

Dimić, Ljubodrag. *Agitprop kultura: Agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945 – 1952*. Beograd: Rad, 1988.

Denegri, Ješa. *Jugoslovenski umetnički prostor*. Beograd: Muzej savremene umetnosti, 1991.

Žižek, Slavoj. *Sublimarni objekt ideologije*. Prevod Nebojša Jovanović, Zagreb: Arkzin, 2002.

„Zakljuci sa prvog Kongresa Sekcije inženjera i tehničara arhitektonske grane“, *Tehnika*, br. 10-12 (1948) : 226.

„Zaključci Savetovanja arhitekata FNRJ po pitanjima arhitekture i urbanizma.“ *Tehnika*. br. 1 (1951): 11-18.

Ignjatović, Aleksandar. *Jugoslovenstvo u arhitekturi 1904-1941*. Beograd: Građevinska knjiga, 2007.

Jameson, Frederic. „Is Space Political,“ in *Rethinking Architecture: A Reader in Cultural Theory*, ed. Neil Leach, 255-269. London and New York: Routledge, 1997.

Jameson, Frederic. „Architecture and the Critique of Ideology“, in *Architecture Criticism Ideology*, ed. Joan Ockman, 51-87. Princeton: Architectural Press, 1985.

Којић, Бранислав. *Сеока архитектура и туризам*. Београд: Грађевинска књига, 1973.

Којић, Бранислав и Ђорђе Симоновић, *Пољопривредне зграде и комплекси*, Београд: Грађевинска књига, 1978.

Kojić, Branislav. „Uloga arhitekata u izgradnji. zadružnog sela“, *Urbanizam arhitektura* br 5-6 (1950): 65-72

Kostić, Cvetko. *Seljaci industrijski radnici*. Beograd: Rad, 1955.

Krunić, Jovan. (ur.) *Zadružni domovi: Zbirka projekata masovne izgradnje na teritoriji uže Srbije, Autonomne Pokrajine Vojvodine i Autonomne Pokrajine Kosovsko Metohijske oblasti u 1948. godini*. Beograd: Zadružna knjiga, 1948.

Krstić, Branislav. *Atinska povelja i misao arhitekata i urbanista FNRJ 1950 – ih*. Beograd: Atom Štampa, 2014.

Krajgher, Mira. „Nekoliko misli o liniji naše arhitekture.“ *Arhitektura*. br. 13-17 (1948): 126 - 129.

Macura, Milorad. „Zadružni domovi na teritoriji NR Srbije“, *Arhitektura*, br. 11-12 (1948): 17-31.

Manević, Zoran. *Srpska arhitektura 1900 – 1970*. Beograd: Muzej savremene umetnosti, 1972.

Ockman, Joan . *Architecture Criticism Ideology*, Princeton : Princeton Architectural Press, 1985.

Petranović, Branko. *Istorija Jugoslavije 1918-1988*, Beograd: Nolit, 1988.

Павловић, Момчило. *Српско село 1945 -1952– откуп*. Београд: ИСИ, 1997.

Stojanović, Bratislav. „Prvi kongres inženjera i tehničara Jugoslavije“, *Tehnika*, br. 1 (1946): 109.

Симоновић, Ђорђе и Милорад Рибар. *Уређење сеоских насеља и територија*,. Београд: ИБИ, 1993.

Hobsbaum, Erik i Terens Rejndžer. *Izmišljanje tradicije*. Preveli Slobodanka Glišić i Mladena Prelić. Beograd: Biblioteka XX veka, 2002.

Horvat, Branko. *Privredni sistem i ekonomska politika Jugoslavije*. Beograd: Institut ekonomskih nauka, 1970.

Dženks, Čarls. *Moderni Pokreti u arhitekturi*. Beograd: Građevinska knjiga, 2007.

Ševgić, Neven. „Stvaralačke komponente arhitekture FNRJ“, br. 5-6 (1950): 5- 33.

Štraus, Ivan . *Arhitektura Jugoslavije 1945 – 1990*. Sarajevo: Svjetlost, 1991.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Мултидисциплинарни оквир истраживања иницира комплексан методолошки приступ у циљу провере научних хипотеза. Примарну методу представља анализа друштвено-културних и политичких односа који карактеришу истраживани период.

Почетак истраживања подразумева анализу садржаја научно-стручне литературе. Критичка анализа и селекција неопходне грађе формира информациону основу чиме се дефинишу критеријуми и параметри даљег тока истраживања.

Другу фазу истраживања, између осталог, одликује архитектонско-урбанистичка и аналитичка метода одређених грађевина јавне намене на селу у циљу добијања релевантних података. На примеру конкретних архитектонских пројеката и текстова истраживан је пројектантски приступ методом истраживања кроз пројекат. У зависности од истраживачких фаза коришћени су различити извори. С обзиром да се ради о типским пројектима, приликом поменуте анализе предност су имали истакнути стручни часописи, периодика и остала хемеротечка грађа из датог периода. Идеолошко-

критичка анализа, са друге стране, коришћена је за тумачење односа архитектонско-урбанистичког приступа и идеолошко-политичких циљева Централног Комитета Комунистичке партије Југославије. Дедуктивном методом доприноси се сумирању релевантних података и провери постављених хипотеза, омогућавајући критички преглед концепта и идеје послератне изградње у ФНРЈ.

Завршну фазу истраживања у основи чини синтеза и интерпретација резултата истраживања. Коначни резултати интерпретирани су изношењем коначних закључака, изведених на основу парцијалних, што доприноси разматрању нових истраживачких питања.

3.4. Применљивост остварених резултата

Практична примена истраживања односи се првенствено на критичку оцену добијених резултата затим на идентификацију и разумевање приступа изградње на селу, подређене специфичностима друштвено-културног контекста. Идентификација таквог приступа доприноси претходној селекцији објеката грађених у овом периоду на селу, разматрајући могућност реконструисања или пренамене одређених садржаја у складу са савременим потребама.

Применљивост остварених резултата истраживања исказана је у информисању научне и стручне јавности о последицама социјалистичког развоја сеоских насеља, с циљем формирања будућих истраживачких питања из предметне области. У ужем смислу, рад је конципиран као прилог истраживањима у области сеоске архитектуре и унапређења постојећих сазнања.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација указује да кандидат влада истраживачким методама и теоријским знањима из области сеоске архитектуре. У дисертацији су уочене способности кандидата да препозна и издвоји актуелни проблем истраживања, да у односу на њега препозна и примени теоријске поставке које проблем директно или индиректно конотира, да у односу на њих одреди одговарајући истраживачки контекст и одабере адекватне истраживачке методе.

У теоријској и аргументацијској елаборацији, посебно су препознате способности кандидата да успоставља продуктивне релације теоријских поставки из области архитектуре и друштвених наука и усмерава их ка извођењу закључака.

На основу детаљног увида у дисертацију, комисија је уверена да кандидат поседује потребна знања и вештине за успешно бављење научним радом у области савремене архитектуре и архитектонског пројектовања и на тај начин доприноси развоју савремене архитектонске теорије и праксе.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Комисија сматра да докторска дисертација кандидата Милоша Аранђеловића доприноси развоју уже научне области архитектонског пројектовања и савремене архитектуре, као и области наслеђа сеоске архитектуре.

Као основни допринос истраживања, што га издваја од постојећих у предметној области, истакнуто је увођење идеолошко-политичког аспекта у област сеоске архитектуре и архитектонског пројектовања. Тим поводом отвара се читав низ могућности анализе досадашњих искустава и решавања проблема савремене архитектонске праксе.

Из основног доприноса предметног истраживања изведени су следећи научни доприноси:

- Документовање, анализа и селекција пројеката грађевина јавне намене на селу из социјалистичког периода у оквиру јединственог мултидисциплинарног истраживања;
- Сагледавање последица утицаја политичке идеологије на изградњу, развој и уређење сеоских насеља, дефинисане идејом о „социјалистичкој садржини“;
- Систематизација резултата истраживања у циљу анализе архитектонског приступа будуће изградње јавних објеката на селу и реконструкције постојећих у складу са савременим потребама друштва;
- Прилог анализи рада струковних удружења и њихова улога у спровођењу државних планова изградње;
- Прилог тумачењу теоријске поставке која се тиче односа идеологије и архитектуре, са освртом на специфичности југословенске праксе.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Истраживање је од изузетног значаја за проучавање наслеђа сеоске архитектуре послератног периода из разлога што генерише другачији методолошки приступ анализе архитектонско-урбанистичке праксе. Објективни резултати истраживања не огледају се искључиво у коначном сагледавању последица социјалистичког развоја на конкретним случајевима, већ успостављају теоријско-практичну платформу будућих истраживања из предметне области.

Истраживање у својој основи репрезентује специфичности југословенске архитектуре, где је провера идеолошких начела социјалистичке праксе извршена на примеру грађевина јавне намене у селима. Посебан допринос представља довођење архитектуре у корелацију са политичком идеологијом, што омогућава тумачење готово свих друштвених параметара и критеријума који су условили планирање и изградњу. Истраживање указује на комплексан и неизоставан утицај друштвено-културних односа на архитектуру, која, са друге стране, може у великој мери превазилазити географско-топографске и друге услове окружења у коме настаје.

4.3. Верификација научних доприноса

Категорија M24:

1. Videnović, A., Arandelović, M.: VISITORS' CENTRES – NEW COORDINATES OF SERBIAN RURAL AREAS IMPROVEMENT, -*Facta Universitatis: Series Architecture and Civil Engineering*, Vol. 14, no.2, 2016
(rad prihvaćen 14.04.2016.)

Категорија M44:

1. Arandelović M., Videnović, A.: Korišćenje obnovljivih izvora energije u okviru domaćinstava u ruralnim područjima, - Đokić, V., Lazović, Z., *Uticaj klimatskih promena na planiranje i projektovanje: Srbija*, Arhitektonski fakultet, Beograd, 2016, 133-149.
ISBN 978-86-7924-156-6
2. Videnović A., Arandelović, M.: Vizitorski centri – nove koordinate unapređenja ruralnih područja Srbije, - Đokić, V., Lazović, Z., *Uticaj klimatskih promena na planiranje i projektovanje: Srbija*, Arhitektonski fakultet, Beograd, 2016, 108-132.
ISBN 978-86-7924-156-6

Категорија M45:

1. Аранђеловић М.,: Визиторски центри, - Виденовић, А., *Поетика бистрог ока*, Архитектонски факултет, Београд, 2013, 376-384.
(у рецензији)
ISBN 978-86-7924-088-0

Категорија M93:

1. Бабић Г., Виденовић, А., Аранђеловић, М.: *Препознајете ли... боје, Уметничка остварења професора архитекте Божидара Петровића*, Архитектонски факултет, Београд, 2012.
ISBN 978-86-7924-067-5

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу прегледа и детаљне анализе докторске дисертације кандидата Милоша Аранђеловића маг. инж. арх., Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одабраном темом, и да су структура дисертације, проблем и предмет истраживања, примењени научни методи и научне хипотезе у складу са пријавом теме за коју је Универзитет у Београду дао сагласност. Дисертација у потпуности задовољава научне критеријуме, како у погледу квалитета научне аргументације, тако и у погледу остварених резултата, научних доприноса и применљивости за будућа истраживања. Израдом дисертације и објављеним научним радовима, кандидат је показао способност за самосталан научно-истраживачки рад.

На основу свега наведеног у Реферату, Комисија предлаже Научно-наставном већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација под називом „Друштвено-културни услови развоја архитектуре грађевина јавне намене у селима Србије у периоду од 1946. до 1970. године“ кандидата Милоша Аранђеловића маст. инж. арх. прихвати, изложи на увид јавности и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, мај 2016. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

.....
Проф. др Владимир Мако, редовни професор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

.....
Проф. др Александар Игњатовић, ванредни професор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

.....
Проф. др Сретен Вујовић, редовни професор
Универзитет у Београду, Филозофски факултет